

[B] **EEN GOUDEN HART EN EEN EDELE GEEST.
POSTUME ROMAN VAN GERARD WALSchAP**

Een roman lezen die nooit werd voltooid en die zonder de goedkeuring van de auteur is gepubliceerd, blijft een vreemd gevoel. Je vraagt je voortdurend af wat de schrijver zelf van de publicatie zou vinden: een vleidend eerbetoon *post mortem* of een ontoelaatbare verminking van zijn zorgvuldig opgebouwde oeuvre.

Gerard Walschap (1898-1989) was volgens zijn biograaf Jos Borré al in 1947 “een groot historisch verhaal” aan het schrijven. Het bleek om een schelmenroman vol spannende avonturen te gaan, met de bruisende zestiende eeuw als achtergrond. Van die roman werden in 1949 en 1952 een paar fragmenten in *De Vlaamse Gids* en *Band* gepubliceerd, maar Carla Walschap vond na het overlijden van haar vader nog enkele romanfragmenten die nog nooit waren verschenen.

De nu gepubliceerde versie van *Metten Marten* bestaat uit vijftien kapitels, maar uit een brief aan Marcel Vertommen blijkt dat Walschap in 1952 van plan was om zijn historische roman over wel veertig hoofdstukken uit te spreiden. Hij wilde zijn hoofdpersonage, een liegend en bedriegend (maar ook erg sympathiek en amusant) vaderloos schurkje, naar Frankrijk en Amerika laten uitzwermen. In de vandaag gepubliceerde versie van het verhaal reikt de setting evenwel niet verder dan Antwerpen, Dendermonde, Gent, Aalst en een aantal kleinere Vlaamse steden en dorpen.

Het wijst er allemaal op dat deze *Metten Marten* niet het boek is dat Walschap zelf in gedachten had. Dat wordt ook niet ontkend door inleider Walter Van den Broeck, aan wie Carla Walschap had gevraagd de ontbrekende delen voor zijn rekening te nemen. Godzijdank is Van de Broeck niet op die vraag ingegaan; ongeacht zijn talent en de geestelijke verwantschap tussen beide schrijvers zou het een al te vreemde bastaard hebben opgeleverd.

Wel jammer is dat Van den Broeck en Borré in hun respectieve voor- en nawoord met geen woord reppen over wat zij (of iemand anders) dan wél met het manuscript hebben gedaan. Waren de hoofdstukken al genummerd, of moest de juiste volgorde nog worden bepaald? Werd de spelling van kort na de oorlog alleen aangepast aan die van vandaag, of zijn er nog meer toegevingen gedaan als tegemoetkoming aan de hedendaagse lezer? En in welke mate is er in de tekst ingegrepen wanneer er iets onduidelijk, onvolledig of incorrect was? Omdat het een van de weinige mysteries over dit boek is waarop Borré en Van den Broeck wel degelijk een sluitend antwoord kunnen geven, valt het erg te betreuren dat ze dat hebben nagelaten.

Over het redactionele of editietechnische aspect van deze publicatie valt trouwens nog meer aan te merken. Het is bijvoorbeeld merkwaardig dat sommige passages in het Latijn onder aan de bladspiegel in een voetnoot worden vertaald, terwijl dat elders (zoals bij een volledige brief halverwege het boek) niet is gebeurd. Of had ook Walschap dat in zijn manuscript zelf al gedaan? We komen het niet te weten.

Ondanks de onvoltooidheid van de roman en de wat schimmige status van de hier gepresenteerde tekst valt er aan deze editie van *Metten Marten* gelukkig ook heel wat te genieten. Het plezier, de vaart en het onbetwistbare vakmanschap waarmee Walschap de avonturen van zijn schelm heeft geschreven, overtuigen op elke bladzijde, en zowel de taalrijkdom als de liefdevolle manier waarop de personages werden getypeerd, zijn soms om duimen en vingers bij af te likken. Bij Walschap ziet iemands gezicht er “betetterd” uit, staan ijdele hoveniers “wijdbeens martiaal” in de gracht te wateren, en houden vechtersbazen er hun hoogstpersoonlijke wetmatigheden op na: “Te vroeg messen trekken geeft te veel bloed en te kort plezier.”

Naast het stilistische meesterschap dat Walschap ook in dit onvolmaakte werk tentoonspreidt, is het interessant te zien hoe de auteur enkele jaren na de Tweede Wereldoorlog en kort voor de echte vormvernieuwing in de Vlaamse literatuur commentaar levert op de moderniteit, die roekeloos op Walschaps tijdsgewricht zou inbeuken. Uiterst verkemelijk is de discussie tussen schilder Wouter De Keyzer – vriend, mentor, en heel even schijnbaar zelfs nog net iets meer – en de jonge Keizer Karel, die vindt dat er vooral “eerbied voor de traditie” moet zijn, want “er zijn dingen die niet verloren mogen gaan”. Wouter verdedigt zich kranig, en legt uit dat hij “de beweging” wil schilderen, “omdat wij bewogen zijn, Sire, omdat in ons de mensheid zich omhoog en voorwaarts werkt”. In de discussie die daarop volgt, toont Walschap zich even als de auteur die in dezelfde periode klassieke ideeënromans als *Zuster Virgilia* (1951) en *Oproer in Congo* (1953) heeft geschreven.

Intrigerend is uiteraard ook de vraag hoe Walschap zijn Metten Marten als personage had laten evolueren, als hij de roman zou hebben afgewerkt. In de hoofdstukken die hier worden gepubliceerd, drukt de even ambitieuze als stoere kunstenaar Wouter De Keyzer de wens uit om van de wispelturige Metten een soort *homo universalis* te maken, een “volmaakte mens” met “een gouden hart, een edele geest. Iets groots”. Zou de naar moederliefde hunkerende Metten inderdaad op het rechte pad zijn beland, misschien door te ontdekken wie zijn vader nu eigenlijk was? Of zou dat laatste juist een reden zijn geweest om helemaal te ontsporen, bijvoorbeeld omdat zijn verwekker zich binnen de muren van een geestelijke abdij zou blijken te bevinden?

In het personage van kunstenaar Wouter De Keyzer laat Walschap zijn meest humanistische en filosofische stem horen. Die klinkt soms hoogdravend, soms ook laconiek. Wanneer Metten hem ergens onderweg vraagt waar ze in feite naartoe gaan, is Wouters antwoord kort maar krachtig: “Dat weet ik niet. De mens gaat naar zijn ideaal en naar zijn graf.” Misschien juist daarom drukt hij elders ook de wens uit dat de kunstenaar van de nieuwe tijd de wereld zal “ontdekken gelijk de zeevaarders en bewijzen dat alles schoon is”. Hij verlangt er dan ook naar zich van alle controle

en beknelling te ontrukken: “Ik wil de wereld zien en nergens vastliggen.”

Dat laatste was misschien ook wel de leuze van de zoekende auteur die Gerard Walschap is geweest. In *Metten Marten* probeerde hij zich kennelijk aan een aantal beknottende aspecten van de “gewone” roman te onttrekken, door een historische setting op te roepen en een ontheemd maar *streetwise* personage in het leven te roepen. We kunnen veronderstellen dat een voltooide *Metten Marten* maatschappijkritischer van toon en evenwichtiger van opbouw zou zijn geworden, maar ondanks zijn beperkingen is ook deze versie, die bijna een kwarteeuw na zijn dood in de winkel ligt, een verkemelijke ontdekking.

BERT VAN RAEMDONCK

GERARD WALSCAP, *Metten Marten*, Uitgeverij Vrijdag, Antwerpen, 2012, 240 p.